

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 7ης Σεπτεμβρίου 2023*

«Προδικαστική παραπομπή – Ταχυδρομικές υπηρεσίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Οδηγία 97/67/EK – Άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και παράγραφος 3 – Άρθρο 22 – Επιχειρήσεις του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών – Συνεισφορά στις λειτουργικές δαπάνες της ρυθμιστικής αρχής του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών – Υποχρέωση – Χρηματοοικονομικό κόστος που βαρύνει αποκλειστικά τους φορείς της αγοράς, ανεξαρτήτως είδους παρεχόμενων υπηρεσιών – Αρχές της αναλογικότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων»

Στην υπόθεση C-226/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) με απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 31 Μαρτίου 2022, στο πλαίσιο των δικών

Nexive Commerce Srl,

Nexive Scarl,

Nexive Services Srl,

Nexive Network Srl,

Nexive SpA,

General Logistics Systems Enterprise Srl,

General Logistics Systems Italy SpA

κατά

Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni,

Presidenza del Consiglio dei Ministri,

Ministero dell'Economia e delle Finanze,

Ministero dello Sviluppo economico,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

και

BRT SpA

κατά

Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni,

Presidenza del Consiglio dei Ministri,

Ministero dell'Economia e delle Finanze,

και

AICAI – Associazione Italiana Corrieri Aerei Internazionali,

DHL Express (Italy) Srl,

TNT Global Express Srl,

United Parcel Service Italia Srl,

Fedex Express Italy Srl,

Federal Express Europe Inc. Filiale Italiana

κατά

Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni,

Presidenza del Consiglio dei Ministri,

Ministero dell'Economia e delle Finanze,

Ministero dello Sviluppo economico,

παρισταμένης της:

Nexive SpA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους E. Regan, πρόεδρο τμήματος, Δ. Γρατσία (εισηγητή), M. Ilešič, I. Jarukaitis και Z. Csehi, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η BRT SpA, εκπροσωπούμενη από τους E. Fumagalli, A. Manzi και L. Scambiato, avvocati,
- οι AICAI – Associazione Italiana Corrieri Aerei Internazionali, DHL Express (Italy) Srl, TNT Global Express Srl, Federal Express Europe Inc. Filiale Italiana, United Parcel Service Italia Srl, εκπροσωπούμενες από τον M. Giordano, avvocato,
- οι General Logistics Systems Enterprise Srl και General Logistics Systems Italy SpA, εκπροσωπούμενες από τον M. Giordano, avvocato,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον E. De Bonis και την B. G. Fiduccia, avvocati dello Stato,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους P. Cottin και J.-C. Halleux,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Β. Μπαρουτά και Κ. Μπόσκοβιτς,
- η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Κ. Dieninis και S. Grigonis,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις P. Barros da Costa, A. Pimenta, M. J. Ramos, επικουρούμενες από τον S. Gonçalves do Cabo, advogado,
- η Νορβηγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις I. Collett, V. Hauan και L. Tvedt,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους L. Malferrari και M. Mataija,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 23ης Μαρτίου 2023,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 9, παράγραφοι 2 και 3, και του άρθρου 22 της οδηγίας 97/67/EΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών (ΕΕ 1998, L 15, σ. 14), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2008/6/EΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 2008 (ΕΕ 2008, L 52, σ. 3, στο εξής: οδηγία 97/67), καθώς και την ερμηνεία των αρχών της αναλογικότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Nexive Commerce Srl και άλλων εταιριών που παρέχουν υπηρεσίες ταχυμεταφορών (στο εξής: Nexive Commerce κ.λπ.) και, αφετέρου, της Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni (εποπτικής αρχής επικοινωνιών, Ιταλία) (στο εξής: AGCOM), του Presidenza del Consiglio dei Ministri (Προεδρείου του Υπουργικού Συμβουλίου, Ιταλία), του Ministero dell’Economia e delle Finanze (Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, Ιταλία) και του Ministero dello Sviluppo economico

(Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης, Ιταλία), όσον αφορά τις αποφάσεις 182/17/CONS, 427/17/CONS και 528/18/CONS, με τις οποίες η AGCOM καθόρισε, για τα έτη 2017 έως 2019, το ύψος και τον τρόπο καταβολής της εισφοράς την οποία οφείλουν οι οντότητες που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών για τη χρηματοδότηση των λειτουργικών δαπανών της AGCOM (στο εξής: επίμαχες αποφάσεις).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 97/67

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 39 της οδηγίας 97/67 έχει ως εξής:

«[...] για την καλή λειτουργία της καθολικής υπηρεσίας και τη διασφάλιση γνήσιου ανταγωνισμού στον μη αποκλειστικό τομέα, είναι σημαντικό να διαχωριστούν οι λειτουργίες ρύθμισης αφενός και εκμετάλλευσης αφετέρου· ότι ένας ταχυδρομικός φορέας εκμετάλλευσης δεν μπορεί να είναι ταυτόχρονα κριτής και κρινόμενος· ότι εναπόκειται στο κράτος μέλος να καθορίσει το καθεστώς μιας ή περισσότερων εθνικών κανονιστικών αρχών [(στο εξής: ΕΡΑ)], οι οποίες μπορούν να είναι δημόσιες αρχές ή ανεξάρτητοι οργανισμοί ειδικώς προς τούτο ορισθέντες».

- 4 Το άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει κοινούς κανόνες που αφορούν:

[...]

– τη σύσταση ανεξάρτητων [ΕΡΑ].»

- 5 Το άρθρο 9 της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Για τις υπηρεσίες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας, τα κράτη μέλη μπορούν να καθιερώσουν γενικές άδειες εφόσον απαιτείται για να εξασφαλισθεί η συμμόρφωση με τις ουσιώδεις απαιτήσεις.

2. Για τις υπηρεσίες που εμπίπτουν στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας, τα κράτη μέλη μπορούν να καθιερώσουν διαδικασίες χορήγησης αδειών, περιλαμβανομένων των ειδικών αδειών, εφόσον απαιτείται για να εξασφαλισθεί η συμμόρφωση με τις ουσιώδεις απαιτήσεις και να διαφυλαχθεί η καθολική υπηρεσία.

Η χορήγηση αδειών μπορεί:

- να υπόκειται σε υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας,
- να επιβάλλει, σε περίπτωση αιτιολογημένης ανάγκης, απαιτήσεις σχετικά με την ποιότητα, τη διαθεσιμότητα και τις επιδόσεις των σχετικών υπηρεσιών,

- κατά περίπτωση, να υπόκειται σε υποχρέωση καταβολής οικονομικής συνεισφοράς στους μηχανισμούς επιμερισμού του κόστους του άρθρου 7, εφόσον η παροχή της καθολικής υπηρεσίας συνεπάγεται καθαρό κόστος και αποτελεί άδικη οικονομική επιβάρυνση για το φορέα ή τους φορείς παροχής καθολικής υπηρεσίας, που έχουν ορισθεί σύμφωνα με το άρθρο 4,
- κατά περίπτωση, να υπόκειται σε υποχρέωση καταβολής οικονομικής συνεισφοράς στις λειτουργικές δαπάνες των [ΕΡΑ] του άρθρου 22,
- κατά περίπτωση, να θέτει ως όρο ή να επιβάλλει την υποχρέωση τήρησης των συνθηκών εργασίας που προβλέπει η εθνική νομοθεσία.

Οι υποχρεώσεις και απαιτήσεις κατά την πρώτη περίπτωση και κατά το άρθρο 3 μπορούν να επιβάλλονται μόνο σε καθορισμένους φορείς παροχής καθολικής υπηρεσίας.

[...]

3. Οι διαδικασίες, οι υποχρεώσεις και οι απαιτήσεις κατά τις παραγράφους 1 και 2 πρέπει να είναι διαφανείς, προσιτές, αμερόληπτες, αναλογικές, ακριβείς και σαφείς, να δημοσιεύονται εκ των προτέρων και να είναι βασισμένες σε αντικειμενικά κριτήρια. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να ανακοινώνονται στον αιτούντα οι λόγοι για τους οποίους δεν χορηγήθηκε ή αφαιρέθηκε, εν όλω ή εν μέρει, η άδεια και καθιερώνουν διαδικασία προσφυγής.»

6 Το άρθρο 22, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας έχει ως εξής:

«1. Κάθε κράτος μέλος ορίζει μια ή περισσότερες [ΕΡΑ] για τον τομέα των ταχυδρομείων, νομικώς και λειτουργικώς ανεξάρτητες από τους ταχυδρομικούς φορείς εκμετάλλευσης. Τα κράτη μέλη τα οποία διατηρούν την κυριότητα ή τον έλεγχο φορέων παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών εξασφαλίζουν τον ουσιαστικό διαρθρωτικό διαχωρισμό των κανονιστικών λειτουργιών από τις δραστηριότητες που έχουν σχέση με την κυριότητα ή τον έλεγχο.

[...]

2. Οι [ΕΡΑ] έχουν ως συγκεκριμένο καθήκον την εξασφάλιση της συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την παρούσα οδηγία, ιδίως με τη δημιουργία διαδικασιών παρακολούθησης και κανονιστικών διαδικασιών ώστε να εξασφαλισθεί η παροχή της καθολικής υπηρεσίας. Δύνανται επίσης να επιφορτισθούν με τη διασφάλιση της τήρησης των κανόνων ανταγωνισμού στον τομέα των ταχυδρομείων.

[...]

Η οδηγία 2008/6

7 Η αιτιολογική σκέψη 47 της οδηγίας 2008/6 έχει ως εξής:

«Ο ρόλος των [ΕΡΑ] είναι πιθανό ότι θα παραμείνει καίριος, ειδικότερα στα κράτη μέλη όπου η μετάβαση στον ανταγωνισμό δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη. Σύμφωνα με την αρχή του διαχωρισμού κανονιστικών και εκτελεστικών αρμοδιοτήτων, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εγγυώνται την ανεξαρτησία της εθνικής κανονιστικής αρχής ή αρχών ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η αμεροληψία των αποφάσεών τους. Αυτή η απαίτηση ανεξαρτησίας εφαρμόζεται

με την επιφύλαξη της θεσμικής αυτονομίας και των συνταγματικών υποχρεώσεων των κρατών μελών και της αρχής της ουδετερότητας όσον αφορά τους κανόνες των κρατών μελών που διέπουν το καθεστώς ιδιοκτησίας, το οποίο καθορίζει το άρθρο 295 της συνθήκης. Θα πρέπει να παρέχονται στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές όλοι οι αναγκαίοι πόροι, όσον αφορά το προσωπικό, την εμπειρία και τα οικονομικά μέσα, για να διεκπεραιώνουν τα καθήκοντά τους.»

Η οδηγία για την αδειοδότηση

- 8 Η οδηγία 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση) (ΕΕ 2002, L 108, σ. 21), η οποία καταργήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2020 με το άρθρο 125 της οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Κώδικα Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών (αναδιατύπωση) (ΕΕ 2018, L 321, σ. 36, στο εξής: Ευρωπαϊκός Κώδικας Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών), όριζε στο άρθρο 12, παράγραφος 1, με τίτλο «Διοικητικές επιβαρύνσεις», τα εξής:

«Κάθε διοικητική επιβάρυνση που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις οι οποίες παρέχουν δίκτυο ή υπηρεσία βάσει γενικής άδειας ή στις οποίες έχει χορηγηθεί δικαίωμα χρήσης:

- α) συνολικά, καλύπτει μόνον τις διοικητικές δαπάνες που θα προκύψουν από τη διαχείριση, τον έλεγχο και την επιβολή του συστήματος γενικών αδειών και των δικαιωμάτων χρήσης και των ειδικών υποχρεώσεων που αναφέρονται στο άρθρο 6 παράγραφος 2, οι οποίες μπορούν να περιλαμβάνουν δαπάνες για διεθνή συνεργασία, εναρμόνιση και τυποποίηση, ανάλυση αγοράς, παρακολούθηση της συμμόρφωσης και άλλους ελέγχους της αγοράς, καθώς και κανονιστικές εργασίες που περιλαμβάνουν την εκπόνηση και την επιβολή παράγωγου δικαίου και διοικητικών αποφάσεων, όπως αποφάσεων για την πρόσβαση και τη διασύνδεση και
- β) επιβάλλεται στις επιμέρους επιχειρήσεις κατά αντικειμενικό, διαφανή και αναλογικό τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι πρόσθετες διοικητικές δαπάνες και οι συναφείς δαπάνες.»

Ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών

- 9 Κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, του Ευρωπαϊκού Κώδικα Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διοικητικές επιβαρύνσεις»:

«Κάθε διοικητική επιβάρυνση που επιβάλλεται σε επιχειρήσεις που παρέχουν δίκτυα ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών βάσει γενικής άδειας ή στις οποίες έχει χορηγηθεί δικαίωμα χρήσης:

- α) καλύπτει συνολικά μόνο τις διοικητικές δαπάνες που προκύπτουν από τη διαχείριση, τον έλεγχο και την επιβολή του συστήματος γενικών αδειών και των δικαιωμάτων χρήσης και των ειδικών υποχρεώσεων που αναφέρονται στο άρθρο 13 παράγραφος 2, οι οποίες μπορούν να περιλαμβάνουν δαπάνες για διεθνή συνεργασία, για εναρμόνιση και για τυποποίηση, ανάλυση αγοράς, παρακολούθηση της συμμόρφωσης και άλλους ελέγχους της αγοράς, καθώς και ρυθμιστικές εργασίες που περιλαμβάνουν την εκπόνηση και την επιβολή παράγωγου δικαίου και διοικητικών αποφάσεων, όπως αποφάσεων για την πρόσβαση και τη διασύνδεση, και
- β) επιβάλλεται στις επιμέρους επιχειρήσεις κατά αντικειμενικό, διαφανή και αναλογικό τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι πρόσθετες διοικητικές δαπάνες και οι συναφείς δαπάνες.

Τα κράτη μέλη δύνανται να επιλέξουν να μην εφαρμόζουν διοικητικές επιβαρύνσεις σε επιχειρήσεις των οποίων ο κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει ορισμένο κατώτατο όριο ή των οποίων οι δραστηριότητες δεν ανέρχονται σε ορισμένο ελάχιστο μερίδιο αγοράς ή είναι πολύ περιορισμένης γεωγραφικής εμβέλειας.»

Το ιταλικό δίκαιο

- 10 Η οδηγία 97/67 μεταφέρθηκε στο ιταλικό δίκαιο με το Decreto legislativo n. 261 – Attuazione della direttiva 97/67/CE concernente regole comuni per lo sviluppo del mercato interno dei servizi postali comunitari e per il miglioramento della qualità del servizio (νομοθετικό διάταγμα αριθ. 261 περί μεταφοράς στην εθνική έννομη τάξη της οδηγίας 97/67/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών και τη βελτίωση της ποιότητας), της 22ας Ιουλίου 1999 (GURI αριθ. 182, της 5ης Αυγούστου 1999), του οποίου το άρθρο 2, παράγραφος 1, προέβλεπε ότι η ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών είναι το Υπουργείο Επικοινωνιών.
- 11 Η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του Decreto legislativo n. 58 – Attuazione della direttiva 2008/6/CE che modifica la direttiva 97/67/CE, per quanto riguarda il pieno completamento del mercato interno dei servizi postali della Comunità (νομοθετικό διάταγμα αριθ. 58 περί μεταφοράς στην εθνική έννομη τάξη της οδηγίας 2008/6/ΕΚ για την τροποποίηση της οδηγίας 97/67/ΕΚ σχετικά με την πλήρη υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών), της 31ης Μαρτίου 2011 (GURI αριθ. 98, της 29ης Απριλίου 2011).
- 12 Από το άρθρο 2, παράγραφος 1, του ως άνω νομοθετικού διατάγματος προκύπτει ότι ο εθνικός ρυθμιστικός οργανισμός του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών ορίστηκε ως ΕΡΑ για τον τομέα αυτόν κατά την έννοια του άρθρου 22 της οδηγίας 97/67. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 12, του εν λόγω διατάγματος, τα σχετικά καθήκοντα, τα οποία ασκούσε παλαιότερα ο αρμόδιος Υπουργός, «με τους ανάλογους ανθρώπινους, οικονομικούς και λειτουργικούς πόρους», μεταφέρθηκαν στον οργανισμό αυτόν. Όσον αφορά τα έξοδα λειτουργίας του εν λόγω οργανισμού, προβλεπόταν ότι θα χρηματοδοτούνταν εν μέρει από ειδικό ταμείο εγγεγραμμένο στην κατάσταση προβλέψεων του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης και εν μέρει από εισφορά που θα καταβαλλόταν από όλους τους επιχειρηματίες του τομέα.
- 13 Οι αρμοδιότητες του μνημονευθέντος στην προηγούμενη σκέψη οργανισμού μεταβιβάστηκαν στην AGCOM με το άρθρο 21, παράγραφοι 13 και 14, της decreto legge, n. 201 — Disposizioni urgenti per la crescita, l'equità e il unificazione dei conti pubblici (πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 201, περί επείγουσών διατάξεων για την ανάπτυξη, την ισότητα και την ενοποίηση των δημοσίων λογαριασμών), της 6ης Δεκεμβρίου 2011 (GURI αριθ. 284 της 6ης Δεκεμβρίου 2011), η οποία κυρώθηκε με τον νόμο αριθ. 214 της 22ας Δεκεμβρίου 2011.
- 14 Κατά το άρθρο 1, παράγραφοι 65 και 66, του Legge n. 266 – Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge finanziaria 2006) [νόμου αριθ. 266 περί διατάξεων για την κατάρτιση του ετήσιου και πολυετούς κρατικού προϋπολογισμού (δημοσιονομικού νόμου του 2006)], της 23ης Δεκεμβρίου 2005 (GURI αριθ. 302, της 29ης Δεκεμβρίου 2005, στο εξής: νόμος 266/2005):

«65. Από το έτος 2007 οι λειτουργικές δαπάνες [...] της ρυθμιστικής αρχής στον τομέα των επικοινωνιών [...] χρηματοδοτούνται, κατά το μέρος που δεν καλύπτεται από τον κρατικό προϋπολογισμό, από την οικεία αγορά, κατά τους όρους που προβλέπει το ισχύον ρυθμιστικό

πλαίσιο, ενώ το ύψος της εισφοράς καθορίζεται με απόφαση της εν λόγω αρχής, εντός των ανώτατων νομοθετικώς προβλεπόμενων ορίων, οι δε εισφορές καταβάλλονται απευθείας στην ως άνω [αρχή].

66. Από την πρώτη εφαρμογή της για το έτος 2006, το ποσό της εισφοράς που καταβάλλουν οι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα των επικοινωνιών [...] καθορίζεται σε 1,5 τοις χιλίοις επί των εσόδων που δηλώθηκαν στο πλαίσιο του τελευταίου, πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, προϋπολογισμού. Για κάθε επόμενο έτος, τυχόν μεταβολή του ύψους και των όρων της εισφοράς θα αποφασίζονται από την [AGCOM] σύμφωνα με την παράγραφο 65, με ανώτατο όριο το 2 τοις χιλίοις επί των εσόδων που δηλώθηκαν στο πλαίσιο του τελευταίου, πριν από την έκδοση της οικείας αποφάσεως, προϋπολογισμού.»

- 15 Το άρθρο 65 της Decreto-legge n. 50 convertito con modificazioni dalla L. 21 giugno 2017, n. 96 – Disposizioni urgenti in materia finanziaria, iniziative a favore degli enti territoriali, ulteriori interventi per le zone colpite da eventi sismici e misure per lo sviluppo (πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 50, η οποία κυρώθηκε με τροποποιήσεις με τον νόμο αριθ. 96 της 21ης Ιουνίου 2017, με την οποία θεσπίζονται επείγουσες διατάξεις στον χρηματοοικονομικό τομέα, πρωτοβουλίες υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, πρόσθετες παρεμβάσεις στις σεισμόπληκτες περιοχές και μέτρα για την ανάπτυξη), της 24ης Απριλίου 2017 (GURI αριθ. 95 της 24ης Απριλίου 2017) (στο εξής: πράξη νομοθετικού περιεχομένου 50/2017), ορίζει τα εξής:

«Από το έτος 2017 οι λειτουργικές δαπάνες της [AGCOM] που σχετίζονται με τα καθήκοντά της ως [EPA] του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών καλύπτονται αποκλειστικά κατά τους όρους του άρθρου 1, παράγραφοι 65 και 66, δεύτερο εδάφιο, του νόμου [266/2005], βάσει των εσόδων που πραγματοποίησαν οι φορείς εκμετάλλευσης του τομέα των ταχυδρομείων. [...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 16 Με τις επίμαχες αποφάσεις, η AGCOM προσδιόρισε τους υπόχρεους και τον τρόπο υπολογισμού της εισφοράς του άρθρου 1, παράγραφοι 65 και 66, του νόμου 266/2005 για τα έτη 2017 έως 2019, αντιστοίχως.
- 17 Από τις αποφάσεις αυτές προκύπτει ότι υπόχρεοι στην εισφορά είναι «ο πάροχος της καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας και τα πρόσωπα που είναι δικαιούχοι γενικής ή ειδικής άδειας», κατά την έννοια του νομοθετικού διατάγματος για τη μεταφορά της οδηγίας 97/67 στην ιταλική έννομη τάξη. Εν συνεχεία, οι εν λόγω αποφάσεις προσδιορίζουν ως φορολογητέα βάση τα έσοδα που πραγματοποίησαν οι υπόχρεες επιχειρήσεις. Τέλος, ο εφαρμοστέος συντελεστής ανερχόταν σε 1,4 τοις χιλίοις για τα έτη 2017 και 2018 και σε 1,35 τοις χιλίοις για το έτος 2019. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η εφαρμογή του συντελεστή αυτού θα καθιστούσε δυνατή την κάλυψη του συνόλου των ετήσιων δαπανών στις οποίες σκόπευε να υποβληθεί η AGCOM για τους σκοπούς της ρύθμισης της εν λόγω αγοράς κατά τη διάρκεια καθενός από τα ως άνω έτη.
- 18 Οι Nexive Commerce κ.λπ., οι οποίες είναι κυρίως εταιρίες που παρέχουν υπηρεσίες ταχυμεταφορών εντός της ιταλικής αγοράς, άσκησαν προσφυγές ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (διοικητικού πρωτοδικείου περιφέρειας Λατίου, Ιταλία), ζητώντας την ακύρωση των επίμαχων αποφάσεων.
- 19 Οι προσφυγές απορρίφθηκαν πρωτοδίκως και οι Nexive Commerce κ.λπ. άσκησαν έφεση κατά των επίμαχων αποφάσεων ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Προς στήριξη των εφέσεων τους, υποστηρίζουν, πρώτον, ότι από το άρθρο 9, παράγραφος 2, και από το άρθρο 22 της οδηγίας

97/67 προκύπτει ότι οι λειτουργικές δαπάνες της AGCOM που αφορούν τις σχετικές με τον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών δραστηριότητες της πρέπει να συγχρηματοδοτούνται από τους φορείς της αγοράς και από τον κρατικό προϋπολογισμό, δεύτερον, ότι το άρθρο 9, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής επιτρέπει την επιβάρυνση των φορέων της αγοράς μόνον με τις «λειτουργικές δαπάνες», ήτοι μόνον με τις άμεσες δαπάνες που συνδέονται στενά με την εκπλήρωση των ρυθμιστικών καθηκόντων του τομέα της καθολικής υπηρεσίας, και, τρίτον, ότι οι επίμαχες αποφάσεις δεν είναι σύμφωνες προς το άρθρο 9, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, καθόσον δεν στηρίζονται σε συγκεκριμένη εκτίμηση και δεν λαμβάνουν υπόψη ούτε την κατάσταση των εσόδων των υπόχρεων στην εισφορά επιχειρηματιών ούτε την κατάσταση της αγοράς ούτε, τέλος, το γεγονός ότι η δραστηριότητα ορισμένων επιχειρήσεων δεν απαιτεί καμία ρυθμιστική παρέμβαση.

- 20 Από την πλευρά της, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η AGCOM υποστηρίζει, πρώτον, ότι οι εφαρμοστέες εν προκειμένω διατάξεις ουδόλως επέβαλλαν συγχρηματοδότηση και ότι το καλυπτόμενο από το κράτος μέρος των λειτουργικών δαπανών της αρχής αυτής θα μπορούσε, για κάθε εξεταζόμενο έτος, να είναι μηδενικό. Αντιθέτως, το σύστημα στηρίζεται στην ανάγκη να διασφαλιστεί η απαραίτητη ανεξαρτησία και αυτονομία των ΕΡΑ έναντι της κυβέρνησης. Ισχυρίζεται δε ότι η απαίτηση λειτουργικής ανεξαρτησίας των εν λόγω ΕΡΑ έναντι των ρυθμιζόμενων φορέων εκμετάλλευσης, η οποία εισάγεται με το άρθρο 22, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/67, δεν αφορά τη χρηματοδότηση των εν λόγω αρχών, αλλά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Δεύτερον, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, ότι η δυνατότητα κράτους μέλους να εξαρτά τη χορήγηση των αδειών που το ίδιο χορηγεί από την υποχρέωση οικονομικής συνεισφοράς στις λειτουργικές δαπάνες της αρμόδιας ΕΡΑ αφορά τις άδειες παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών που εμπίπτουν τόσο στην καθολική υπηρεσία όσο και στις υπηρεσίες ταχυμεταφορών. Τέλος, τρίτον, οι δαπάνες των ΕΡΑ που προκύπτουν από τις «οριζόντιες» υπηρεσίες πρέπει να θεωρηθεί ότι εμπίπτουν στην έννοια των «λειτουργικών δαπανών», κατά το άρθρο 9, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.
- 21 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και το άρθρο 9, παράγραφος 3, καθώς και το άρθρο 22 της οδηγίας [97/67] την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του ιταλικού δικαίου [η οποία προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφοι 65 και 66, του [νόμου 266/2005] και στο άρθρο 65 της [πράξης νομοθετικού περιεχομένου 50/2017], η οποία επιτρέπει να επιβάλλεται αποκλειστικά στους φορείς παροχής υπηρεσιών του τομέα των ταχυδρομείων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν παρέχουν υπηρεσίες εμπίπτουσες στην καθολική υπηρεσία, η υποχρέωση οικονομικής συμμετοχής στις λειτουργικές δαπάνες της [ΕΡΑ] του εν λόγω τομέα, κατά τρόπον που ισοδυναμεί με αποδοχή της δυνατότητας αποκλεισμού κάθε μορφής δημόσιας συγχρηματοδότησης από τον κρατικό προϋπολογισμό;
  - 2) Έχουν το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και το άρθρο 22 της οδηγίας [97/67/ΕΚ] την έννοια ότι επιτρέπουν να συμπεριληφθούν στις λειτουργικές δαπάνες οι οποίες μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τους φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και οι δαπάνες που αφορούν ρυθμιστικές δραστηριότητες σχετικές με ταχυδρομικές υπηρεσίες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας, καθώς και οι δαπάνες των δομών διοίκησης και των δομών χάραξης πολιτικής (των λεγόμενων “οριζόντιων” δομών), των

οποίων η δραστηριότητα, μολονότι δεν αποσκοπεί άμεσα στη ρύθμιση των αγορών ταχυδρομικών υπηρεσιών, εντούτοις, εξυπηρετεί την άσκηση των θεσμικών αρμοδιοτήτων της [AGCOM] στο σύνολό τους, κατά τρόπον ώστε οι δαπάνες αυτές να μπορούν να επιβαρύνουν έμμεσα και εν μέρει (αναλογικά) τον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών;

- 3) Αντιτίθενται η αρχή της αναλογικότητας, η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και το άρθρο 9, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, καθώς και το άρθρο 22 της οδηγίας [97/67], σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του ιταλικού δικαίου, [η οποία προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφοι 65 και 66, του [νόμου 266/2005] και στο άρθρο 65 της [πράξης νομοθετικού περιεχομένου 50/2017], η οποία επιβάλλει στους φορείς παροχής υπηρεσιών του τομέα των ταχυδρομείων την υποχρέωση να συμβάλλουν στη χρηματοδότηση της [ΕΡΑ] του εν λόγω τομέα, χωρίς δυνατότητα διάκρισης μεταξύ της θέσης των φορέων παροχής υπηρεσιών ταχυμεταφορών και εκείνης των φορέων παροχής καθολικής υπηρεσίας, και, ως εκ τούτου, χωρίς δυνατότητα συνεκτίμησης της διαφορετικής έντασης της ρυθμιστικής δραστηριότητας που ασκεί η [ΕΡΑ] ανάλογα με τα διάφορα είδη ταχυδρομικών υπηρεσιών;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 22 Το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67 επιτρέπει στα κράτη μέλη να εξαρτούν, «κατά περίπτωση», τη χορήγηση αδειών στους παρόχους του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών από την «υποχρέωση καταβολής οικονομικής συνεισφοράς στις λειτουργικές δαπάνες» των ΕΡΑ του τομέα. Όλα τα υπό κρίση ερωτήματα αφορούν, κατ' ουσίαν, το περιεχόμενο της εν λόγω υποχρέωσης συνεισφοράς στη χρηματοδότηση των «λειτουργικών δαπανών» των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών. Η τελευταία αυτή έννοια αποτελεί αντικείμενο του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος, το οποίο πρέπει, ως εκ τούτου, να εξεταστεί πρώτο.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 23 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, σε συνδυασμό με το άρθρο 22 της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι ο όρος «λειτουργικές δαπάνες», που διαλαμβάνεται στην πρώτη από τις διατάξεις αυτές, περιλαμβάνει, πρώτον, τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται οι ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών στο πλαίσιο των ρυθμιστικών δραστηριοτήτων τους σχετικά με τις ταχυδρομικές υπηρεσίες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας και, δεύτερον, τις δαπάνες που προκύπτουν από τις δραστηριότητες των εν λόγω ΕΡΑ οι οποίες, καίτοι δεν συνδέονται άμεσα με τη ρυθμιστική αποστολή των αρχών αυτών, προορίζονται για την άσκηση των θεσμικών αρμοδιοτήτων τους στο σύνολό τους, ήτοι τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται οι εν λόγω ΕΡΑ λόγω των διοικητικών και θεσμικών δραστηριοτήτων τους, οι οποίες είναι προπαρασκευαστικές ή αναγκαίες για την άσκηση των ρυθμιστικών δραστηριοτήτων τους (στο εξής: οριζόντιες δαπάνες).
- 24 Επισημαίνεται συναφώς ότι, σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, η υποχρέωση την οποία μπορούν να επιβάλουν τα κράτη μέλη δυνάμει της διάταξης αυτής αφορά τη χρηματοδότηση των λειτουργικών δαπανών της ΕΡΑ περί της οποίας γίνεται λόγος στο άρθρο 22 της οδηγίας, ήτοι της ΕΡΑ την οποία κάθε κράτος μέλος πρέπει να ορίσει για τον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, ιδίως προκειμένου να εξασφαλίσει την τήρηση της εν λόγω οδηγίας.

- 25 Βεβαίως, η οδηγία 97/67 δεν ορίζει την έννοια των «λειτουργικών δαπανών». Ειδικότερα, το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας αυτής έχει συναφώς ιδιαίτερος γενική διατύπωση. Εξάλλου, όπως επισήμανε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 31 των προτάσεων του, η προσφυγή στις διάφορες γλωσσικές αποδόσεις της οδηγίας δεν παρέχει στοιχεία που θα μπορούσαν να αποσαφηνίσουν περαιτέρω την ερμηνεία της εν λόγω έννοιας.
- 26 Κατά τη νομολογία, αν το γράμμα μιας διάταξης οδηγίας δεν παρέχει καθεαυτό απάντηση στο υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα, πρέπει, για την ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, να ληφθούν υπόψη το πλαίσιο της, καθώς και η όλη οικονομία και ο σκοπός της οδηγίας (πρβλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2019, Haqbin, C-233/18, EU:C:2019:956, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 27 Όσον αφορά, ειδικότερα, το πρώτο σκέλος του δεύτερου ερωτήματος, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι οι δραστηριότητες που έχουν ανατεθεί στις ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών αφορούν το σύνολο του τομέα αυτού και όχι μόνον τις παροχές υπηρεσιών που εμπίπτουν στην καθολική υπηρεσία. Ως εκ τούτου, στο μέτρο που οι δραστηριότητες των ΕΡΑ, στις οποίες, όπως προκύπτει από το άρθρο 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 97/67, ανατίθεται το καθήκον να διασφαλίζουν την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την οδηγία και των κανόνων ανταγωνισμού στον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, αφορούν το σύνολο του τομέα αυτού και καθόσον ο ρόλος και τα καθήκοντα των αρχών αυτών σχεδιάστηκαν από τον νομοθέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να ωφελούν το σύνολο των δραστηριοποιούμενων στον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μπορεί, ως αντάλλαγμα, να επιβληθεί υποχρέωση συνεισφοράς στη χρηματοδότηση των αρχών αυτών στο σύνολο των φορέων παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν παρέχουν ταχυδρομικές υπηρεσίες εμπίπτουσες στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας [απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2016, DHL Express (Austria), C-2/15, EU:C:2016:880, σκέψεις 29, 31 και 32].
- 28 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, αποτελούν «φορείς παροχής ταχυδρομικής υπηρεσίας», κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, οι επιχειρήσεις οδικών μεταφορών, μεταφορών εμπορευμάτων ή ταχυμεταφορών οι οποίες παρέχουν υπηρεσίες περισυλλογής, διαλογής, μεταφοράς και διανομής ταχυδρομικών αντικειμένων, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η δραστηριότητά τους περιορίζεται σε απλή μεταφορά ταχυδρομικών αντικειμένων (απόφαση της 31ης Μαΐου 2018, Confetra κ.λπ., C-259/16 και C-260/16, EU:C:2018:370, σκέψη 41). Καίτοι οι υπηρεσίες ταχυμεταφορών διακρίνονται από την καθολική ταχυδρομική υπηρεσία λόγω της προστιθέμενης αξίας που παρέχεται στους πελάτες, χάρη στην οποία οι τελευταίοι αποδέχονται να καταβάλουν υψηλότερο τίμημα, ελλείψει αντίθετης ενδείξεως και λαμβανομένης υπόψη της επίμαχης υποχρέωσης, το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της εν λόγω οδηγίας δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εξαιρεί τους φορείς παροχής των υπηρεσιών αυτών από το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της (βλ. απόφαση της 15ης Ιουνίου 2017, Ives Jaku, C-368/15, EU:C:2017:462, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Επομένως, βάσει της σφαιρικής αυτής αντίληψης όσον αφορά τα καθήκοντα των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, καθώς και των πλεονεκτημάτων που μπορούν να αντλήσουν από τα καθήκοντα αυτά όλοι οι φορείς εκμετάλλευσης του τομέα, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο όρος «λειτουργικές δαπάνες» έχει την έννοια ότι μεταξύ των δαπανών που μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τους φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών περιλαμβάνονται τόσο οι

δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται οι ΕΡΑ του τομέα για τους σκοπούς των καθηκόντων ρύθμισης των υπηρεσιών που εμπίπτουν στην καθολική υπηρεσία όσο και οι δαπάνες που αφορούν τις μη εμπίπτουσες σε αυτήν υπηρεσίες.

- 30 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του δεύτερου ερωτήματος, διαπιστώνεται, αφενός, ότι, λαμβανομένων υπόψη όσων διαπιστώθηκαν στη σκέψη 25 της παρούσας απόφασης, ούτε από το πλαίσιο ούτε από την όλη οικονομία της οδηγίας 97/67 προκύπτει κάποιο στοιχείο που να περιορίζει το περιεχόμενο της έννοιας των «λειτουργικών δαπανών» του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, ώστε να μην περιλαμβάνονται σε αυτήν οι οριζόντιες δαπάνες.
- 31 Όπως επισημαίνει, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 34 έως 41 των προτάσεων του, η ερμηνεία της έννοιας αυτής δεν μπορεί, εξάλλου, να εμπνέεται από την ερμηνεία της έννοιας των «διοικητικών δαπανών» στην οποία αναφέρεται το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, όπως αυτό μνημονεύεται στην απόφαση περί παραπομπής.
- 32 Συναφώς, το άρθρο 16 του Ευρωπαϊκού Κώδικα Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών ορίζει τις δαπάνες που συνδέονται με τη ρύθμιση της αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών και μπορούν να καλύπτονται από τις διοικητικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις παροχής δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Ειδικότερα, κατά την παράγραφο 1, στοιχείο α', του άρθρου αυτού, οι εκεί προβλεπόμενες επιβαρύνσεις καλύπτουν στο σύνολό τους αποκλειστικά τις διοικητικές δαπάνες που προκύπτουν από τη διαχείριση, τον έλεγχο και την επιβολή του συστήματος γενικών αδειών και των δικαιωμάτων χρήσης και των ειδικών υποχρεώσεων που μπορεί να επιβληθούν στις εν λόγω επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να περιλαμβάνουν δαπάνες για διεθνή συνεργασία, για εναρμόνιση και για τυποποίηση, ανάλυση αγοράς, παρακολούθηση της συμμόρφωσης και άλλους ελέγχους της αγοράς, καθώς και δαπάνες που σχετίζονται με ρυθμιστικές εργασίες που περιλαμβάνουν την εκπόνηση και την επιβολή παράγωγου δικαίου και διοικητικών αποφάσεων, όπως αποφάσεων για την πρόσβαση και τη διασύνδεση.
- 33 Σε σχέση με το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση, του οποίου το περιεχόμενο ταυτίζεται ως επί το πλείστον με εκείνο του άρθρου 16, παράγραφος 1, στοιχείο α', του Ευρωπαϊκού Κώδικα Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών που το διαδέχθηκε, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν αντιτίθεται σε ρύθμιση κράτους μέλους δύναμει της οποίας οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τηλεπικοινωνιών οφείλουν να καταβάλλουν τέλος προοριζόμενο να καλύψει το σύνολο των δαπανών στις οποίες υποβάλλεται η αρμόδια για τον τομέα αυτόν ΕΡΑ και οι οποίες δεν χρηματοδοτούνται από το Δημόσιο, υπό την προϋπόθεση ότι το εν λόγω τέλος προορίζεται να καλύψει αποκλειστικώς τις δαπάνες που σχετίζονται με τις δραστηριότητες που αναφέρονται στην εν λόγω διάταξη και ότι το σύνολο των εσόδων που αποφέρει στα κράτη μέλη η είσπραξη του τέλους δεν υπερβαίνει το σύνολο των σχετικών με τις προαναφερθείσες δραστηριότητες δαπανών (πρβλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Vodafone Omnitel κ.λπ., C-228/12 έως C-232/12 και C-254/12 έως C-258/12, EU:C:2013:495, σκέψη 43, και διάταξη της 17ης Οκτωβρίου 2013, Sky Italia, C-376/12, EU:C:2013:701, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Αφενός, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σε αντίθεση με τις διατάξεις που μνημονεύθηκαν στις δύο προηγούμενες σκέψεις, οι οποίες απαριθμούν επακριβώς τις δαπάνες που μπορούν να καλυφθούν από τις επιβαρύνσεις που επιβάλλονται στις δραστηριοποιούμενες στους οικείους τομείς

επιχειρήσεις, το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67 είναι διατυπωμένο κατά τρόπο γενικό και δεν διακρίνει ανάλογα με την προέλευση ή τη φύση των δαπανών που συνεπάγεται η λειτουργία των ΕΡΑ.

- 35 Αφετέρου, η γραμματική αυτή ερμηνεία είναι σύμφωνη με τον σκοπό της οδηγίας 2008/6, από την οποία προήλθε η σημερινή διατύπωση του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, ο οποίος συνίσταται στο να διασφαλιστεί ότι στις ΕΡΑ παρέχονται «όλοι οι αναγκαίοι πόροι, όσον αφορά το προσωπικό, την εμπειρία και τα οικονομικά μέσα, για να διεκπεραιώνουν τα καθήκοντά τους».
- 36 Ως εκ τούτου, λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, σε συνδυασμό με το άρθρο 22 της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι η έννοια των «λειτουργικών δαπανών», που διαλαμβάνεται στην πρώτη από τις διατάξεις αυτές, περιλαμβάνει, πρώτον, τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται οι ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών στο πλαίσιο των κανονιστικών δραστηριοτήτων τους σχετικά με τις ταχυδρομικές υπηρεσίες οι οποίες δεν εμπίπτουν στην καθολική υπηρεσία και, δεύτερον, τις δαπάνες που προκύπτουν από τις δραστηριότητες των ΕΡΑ οι οποίες, καίτοι δεν συνδέονται άμεσα με τη ρυθμιστική αποστολή των αρχών αυτών, προορίζονται για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους που αφορούν τη ρύθμιση του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 37 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και παράγραφος 3, της οδηγίας 97/67, σε συνδυασμό με το άρθρο 22 της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι είναι αντίθετο σε σύστημα χρηματοδότησης των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών το οποίο στηρίζεται αποκλειστικώς στις εισφορές που επιβάλλονται στους επιχειρηματίες του τομέα αυτού δυνάμει του εν λόγω άρθρου 9, αποκλεισμένης οποιασδήποτε δημόσιας χρηματοδότησης.
- 38 Συναφώς, πρώτον, δεν μπορεί να συναχθεί από τη χρήση και μόνον του όρου «συνεισφορά» στο άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67 ότι η διάταξη αυτή προβλέπει μόνον τη δυνατότητα να επιβάλλεται στους επιχειρηματίες του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών απλή συμμετοχή στη χρηματοδότηση των λειτουργικών δαπανών των ΕΡΑ του εν λόγω τομέα. Για την ακρίβεια, καίτοι ο όρος «συνεισφορά» μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρεται στη συμμετοχή σε κοινό έργο, τούτο, ωστόσο, δεν συνεπάγεται και χρηματοδότηση προερχόμενη από τον κρατικό προϋπολογισμό. Αντιθέτως, από την όλως γενική διατύπωση της διάταξης αυτής πρέπει να συναχθεί ότι τα κράτη μέλη διατηρούν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως όταν καθορίζουν τις πηγές χρηματοδότησης των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών.
- 39 Πράγματι, όπως επισημαίνει κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 53 των προτάσεών του, το άρθρο 9 της οδηγίας 97/67 παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ ενός συστήματος χρηματοδότησης στηριζόμενου αποκλειστικά στους φόρους που επιβάλλονται στους φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών, ενός συστήματος χρηματοδότησης από τους εθνικούς προϋπολογισμούς ή, τέλος, ενός μικτού συστήματος συγχρηματοδότησης των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών τόσο από τις εισφορές των επιχειρηματιών του τομέα αυτού όσο και από τον αντίστοιχο κρατικό προϋπολογισμό. Συναφώς, η παράγραφος 3 του άρθρου 9 διευκρινίζει απλώς ότι οι υποχρεώσεις της παραγράφου 2 του εν λόγω άρθρου είναι διαφανείς, προσιτές, αμερόληπτες, αναλογικές, ακριβείς και σαφείς, καθώς και ότι δημοσιεύονται εκ των προτέρων και βασιζονται σε αντικειμενικά κριτήρια.

- 40 Δεύτερον, όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η διάταξη που μνημονεύθηκε στην προηγούμενη σκέψη, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 1 της οδηγίας 97/67, ενώ διευκρινίζει ότι η οδηγία αυτή θεσπίζει κοινούς κανόνες όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τη σύσταση των ΕΡΑ του οικείου τομέα, δεν παρέχει καμία πρόσθετη διευκρίνιση όσον αφορά τους κανόνες που διέπουν τον τρόπο χρηματοδότησής τους.
- 41 Καμία άλλη διάταξη της οδηγίας αυτής δεν θέτει υπό αμφισβήτηση το συμπέρασμα που συνήχθη στη σκέψη 39 της παρούσας απόφασης ούτε, ειδικότερα, τη συμβατότητα με την οδηγία 97/67 ενός συστήματος χρηματοδότησης των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών το οποίο τροφοδοτείται αποκλειστικά από τις εισφορές των επιχειρηματιών του τομέα αυτού.
- 42 Βεβαίως, το άρθρο 22 της οδηγίας αναθέτει στα κράτη μέλη τον ορισμό ΕΡΑ λειτουργικά ανεξάρτητων από τους φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών. Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση, στην οποία προέβη και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 58 των προτάσεών του, ότι, στο μέτρο που μια ΕΡΑ διαθέτει πράγματι οικονομικούς πόρους που της παρέχουν τη δυνατότητα να εκπληρώνει την αποστολή της και να αποφεύγει την αθέμιτη επιρροή τόσο των παραγόντων της αγοράς όσο και των κρατικών αρχών, ο τρόπος και οι πηγές χρηματοδότησής της καθεαυτές δεν είναι καθοριστικής σημασίας.
- 43 Τέλος, τρίτον, ο σκοπός του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, όπως εκτίθεται στη σκέψη 35 της παρούσας απόφασης, δεν αποκλείει την ερμηνεία του άρθρου αυτού υπό την έννοια ότι επιτρέπει στα κράτη μέλη να επιλέγουν τρόπο χρηματοδότησης των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών τροφοδοτούμενης αποκλειστικά από τις εισφορές των επιχειρηματιών του τομέα, υπό την προϋπόθεση να διασφαλίζεται ότι οι εν λόγω ΕΡΑ διαθέτουν τους αναγκαίους πόρους για την εύρυθμη λειτουργία τους και, επομένως, τα νόμιμα μέσα που τους επιτρέπουν να απαιτήσουν την καταβολή των πόρων από τους εν λόγω φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών.
- 44 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και παράγραφος 3, της οδηγίας 97/67, σε συνδυασμό με το άρθρο 22 της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι δεν είναι αντίθετο στην επιλογή από κράτος μέλος ενός μηχανισμού χρηματοδότησης της ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, ο οποίος τροφοδοτείται αποκλειστικώς από τις εισφορές που επιβάλλονται στους φορείς παροχής υπηρεσιών του τομέα αυτού δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας, και αποκλείει οποιαδήποτε χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό, εφόσον το σύστημα αυτό εγγυάται στην οικεία ΕΡΑ ότι θα διαθέτει πράγματι τους αναγκαίους πόρους για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της και της εκτέλεσης, με πλήρη ανεξαρτησία, της ρυθμιστικής αποστολής της στον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, καθώς και τα νόμιμα μέσα που θα της επιτρέπουν να αποκτήσει τους πόρους αυτούς.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 45 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα οι αρχές της αναλογικότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, καθώς και το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67 έχουν την έννοια ότι είναι αντίθετα στην επιβολή υποχρέωσης χρηματοδοτικής συνεισφοράς σε όλους τους φορείς εκμετάλλευσης του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των φορέων παροχής υπηρεσιών ταχυμεταφορών, και τούτο κατά τρόπο

- ομοιόμορφο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο φερόμενος ως μεταβλητός βαθμός έντασης της ρυθμιστικής δραστηριότητας της ΕΡΑ στην οποία αυτοί υπόκεινται, αναλόγως του αν οι υπηρεσίες που παρέχουν εμπίπτουν ή όχι στην καθολική υπηρεσία.
- 46 Επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση ότι η οδηγία 97/67 δεν προβλέπει συγκεκριμένο τρόπο υπολογισμού του ποσού της επίμαχης εισφοράς. Εντούτοις, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 39 της παρούσας απόφασης, μια τέτοια υποχρέωση καταβολής εισφοράς, η οποία επιβάλλεται δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας αυτής, πρέπει, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, να είναι διαφανής, προσιτή, ακριβής και σαφής, καθώς και να έχει δημοσιευθεί εκ των προτέρων, να στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια και να είναι σύμφωνη με τις αρχές της απαγόρευσης των διακρίσεων και της αναλογικότητας.
- 47 Όσον αφορά, πρώτον, τον αναλογικό χαρακτήρα της υποχρέωσης συνεισφοράς που επιβάλλεται βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, κατά τρόπο ομοιόμορφο για όλους τους φορείς εκμετάλλευσης του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, υπενθυμίζεται ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, στο πλαίσιο σφαιρικής εκτίμησης όλων των κρίσιμων νομικών και πραγματικών στοιχείων, αν η υποχρέωση αυτή είναι κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξή τους μέτρο. Εντούτοις, στο Δικαστήριο απόκειται να του παράσχει προς τούτο όλα τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που θα του δώσουν τη δυνατότητα να αποφανθεί (απόφαση της 31ης Μαΐου 2018, Confetra κ.λπ., C-259/16 και C-260/16, EU:C:2018:370, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 48 Όσον αφορά, αφενός, το κατά πόσον μια τέτοια υποχρέωση είναι κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η εθνική νομοθεσία είναι κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη του προβαλλόμενου σκοπού μόνον αν αποσκοπεί πράγματι στην επίτευξή του κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό (απόφαση της 31ης Μαΐου 2018, Confetra κ.λπ., C-259/16 και C-260/16, EU:C:2018:370, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 49 Τούτου δοθέντος, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν αμφισβητείται ότι το επίμαχο μέτρο, το οποίο επιβάλλει ομοιόμορφα σε όλους τους φορείς του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών την ίδια υποχρέωση χρηματοδότησης και, ειδικότερα, το ίδιο ποσοστό εισφοράς, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ένταση της ρυθμιστικής δραστηριότητας της ΕΡΑ όσον αφορά τη φύση των παρεχόμενων από κάθε φορέα υπηρεσιών, είναι κατάλληλο να διασφαλίσει την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού καθώς και την επιδίωξή του κατά τρόπο συνεπή. Κατά τα λοιπά, δεδομένου ότι σκοπός του εν λόγω εθνικού μέτρου είναι, κατ' ουσίαν, να διασφαλιστεί η ευρύτερη δυνατή χρηματοδότηση της οικείας ΕΡΑ, που θα της παράσχει τη δυνατότητα να εκπληρώνει τα καθήκοντά της με πλήρη ανεξαρτησία, το εν λόγω μέτρο πρέπει, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί κατάλληλο για την επίτευξη του σκοπού αυτού.
- 50 Αφετέρου, το ίδιο αυτό μέτρο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι βαίνει πέραν εκείνου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού απλώς και μόνον επειδή, για τις ανάγκες του υπολογισμού της επίμαχης εισφοράς, δεν λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η εν λόγω ΕΡΑ ασκεί εντονότερη δραστηριότητα στον τομέα των παροχών που εμπίπτουν στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας.
- 51 Είναι μεν αληθές ότι, όπως επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, η ρύθμιση της καθολικής υπηρεσίας προϋποθέτει τη λήψη ειδικών μέτρων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την εκ μέρους της οικείας ΕΡΑ εντατική παρακολούθηση. Εντούτοις, η

- δραστηριότητα αυτή δεν διακρίνεται από τις λοιπές δραστηριότητες μιας τέτοιας ΕΡΑ που αποσκοπούν στη ρύθμιση της οικείας αγοράς στο σύνολό της και πρέπει, ως εκ τούτου, να εξεταστεί στο συνολικό πλαίσιο της ελευθέρωσης του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών. Συναφώς, λαμβανομένης υπόψη της εξέλιξης του τομέα αυτού, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο οι διάφοροι φορείς εκμετάλλευσης να ασκούν όλο και περισσότερο παρόμοιες δραστηριότητες και να δημιουργηθεί, όπως επισημαίνει η Πορτογαλική Κυβέρνηση με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η δυνατότητα αμοιβαίας υποκατάστασης των ταχυδρομικών υπηρεσιών.
- 52 Επομένως, λαμβανομένου υπόψη του περιθωρίου εκτιμήσεως που μνημονεύθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας απόφασης, η αρχή της αναλογικότητας και το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και παράγραφος 3, της οδηγίας 97/67 δεν μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι πρέπει να υφίσταται ακριβής συσχέτιση του ποσού της εισφοράς που επιβάλλεται σε έναν φορέα με τις δαπάνες στις οποίες πράγματι υποβλήθηκε η οικεία ΕΡΑ λόγω της ρυθμιστικής της δραστηριότητας έναντι του φορέα αυτού.
- 53 Όσον αφορά, δεύτερον, την απαγόρευση των διακρίσεων, κατά πάγια νομολογία, η αρχή της ίσης μεταχείρισης επιτάσσει να μην επιφυλάσσεται σε όμοιες καταστάσεις διαφορετική μεταχείριση ούτε σε διαφορετικές καταστάσεις όμοια μεταχείριση, εκτός αν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικώς (απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017, RPO, C-390/15, EU:C:2017:174, σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 54 Εν προκειμένω, καίτοι, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 28 της παρούσας απόφασης, οι υπηρεσίες ταχυμεταφορών διακρίνονται από την καθολική ταχυδρομική υπηρεσία λόγω της προστιθέμενης αξίας που παρέχεται στους πελάτες, δεν μπορεί να συναχθεί εξ αυτού ότι οι πάροχοι τέτοιων υπηρεσιών βρίσκονται, από την άποψη της ενδεχόμενης υποχρέωσής τους να συνεισφέρουν στη χρηματοδότηση των λειτουργικών δαπανών των ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, σε θέση που να δικαιολογεί μεταχείριση διαφορετική από εκείνη που επιφυλάσσεται στους λοιπούς φορείς εκμετάλλευσης στον τομέα αυτόν.
- 55 Τούτο ισχύει γενικότερα, λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων στη σκέψη 51 της παρούσας απόφασης, για τους επιχειρηματίες που δεν παρέχουν υπηρεσίες εμπίπτουσες στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας, η κατάσταση των οποίων δεν δικαιολογεί αφ' εαυτής μεταχείριση διαφορετική από την επιφυλασσόμενη σε όσους παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες. Πράγματι, λαμβανομένων υπόψη των πλεονεκτημάτων που αντλεί το σύνολο των επιχειρηματιών του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών από τη συνολική δραστηριότητα μιας τέτοιας ΕΡΑ, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι επιχειρηματίες αυτοί βρίσκονται, κατ' αρχήν, σε παρεμφερή κατάσταση, ανεξαρτήτως της φύσεως των υπηρεσιών που παρέχει καθένας από αυτούς.
- 56 Εν πάση περιπτώσει, επισημαίνεται, ότι το κατά πόσον δύο καταστάσεις είναι παρεμφερείς πρέπει να εκτιμάται, μεταξύ άλλων, υπό το πρίσμα του σκοπού που επιδιώκεται με το μέτρο που εισάγει μεταξύ τους διάκριση ή, αντιστρόφως, τις αντιμετωπίζει κατά τον ίδιο τρόπο (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 1ης Μαρτίου 2011, Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ., C-236/09, EU:C:2011:100, σκέψη 29).
- 57 Λαμβανομένου, όμως, υπόψη του σκοπού που επιδιώκεται με το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο, όπως προσδιορίστηκε στη σκέψη 49 της παρούσας απόφασης, η κατάσταση των επιχειρηματιών που δεν παρέχουν υπηρεσίες εμπίπτουσες στο πεδίο της καθολικής υπηρεσίας πρέπει να θεωρηθεί παρεμφερής με εκείνη των επιχειρηματιών που παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες.

- 58 Ως εκ τούτου, και υπό την επιφύλαξη της σφαιρικής εκτίμησης όλων των κρίσιμων νομικών και πραγματικών στοιχείων στην οποία θα πρέπει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων.
- 59 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα οι αρχές της αναλογικότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, καθώς και το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, έχουν την έννοια ότι δεν είναι αντίθετα σε εθνική ρύθμιση η οποία, προκειμένου να εξασφαλίσει στην ΕΡΑ του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών χρηματοδότηση που θα της παρέχει τη δυνατότητα να εκπληρώνει με πλήρη ανεξαρτησία τα καθήκοντά της που συνδέονται με τη ρύθμιση του τομέα αυτού, επιβάλλει κατά τρόπο ομοιόμορφο στο σύνολο των επιχειρηματιών του τομέα την υποχρέωση συνεισφοράς στη χρηματοδότηση των λειτουργικών δαπανών της εν λόγω ΕΡΑ, χωρίς να λαμβάνει υπόψη την ένταση των ρυθμιστικών καθηκόντων και καθηκόντων παρακολούθησης που ασκούνται σε συνάρτηση με τα διάφορα είδη ταχυδρομικών υπηρεσιών και χωρίς να διακρίνει προς τούτο μεταξύ των φορέων παροχής καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας και των φορέων παροχής υπηρεσιών ταχυμεταφορών, εφόσον η υποχρέωση που επιβάλλει η ρύθμιση αυτή στους εν λόγω φορείς είναι, κατά τα λοιπά, διαφανής, προσιτή, ακριβής και σαφής, έχει δημοσιευθεί εκ των προτέρων και στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 60 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, και παράγραφος 3, της οδηγίας 97/67/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2008/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 2008, σε συνδυασμό με το άρθρο 22 της οδηγίας 97/67, όπως έχει τροποποιηθεί,

έχει την έννοια ότι:

δεν είναι αντίθετο στην επιλογή από κράτος μέλος ενός μηχανισμού χρηματοδότησης της εθνικής ρυθμιστικής αρχής του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, ο οποίος τροφοδοτείται αποκλειστικώς από τις εισφορές που επιβάλλονται στους φορείς παροχής υπηρεσιών του τομέα αυτού δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας, όπως έχει τροποποιηθεί, και αποκλείει οποιαδήποτε χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό, εφόσον το σύστημα αυτό εγγυάται στην οικεία εθνική ρυθμιστική αρχή ότι θα διαθέτει πράγματι τους αναγκαίους πόρους για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της και της εκτέλεσης, με πλήρη ανεξαρτησία, της ρυθμιστικής αποστολής της στον τομέα των

ταχυδρομικών υπηρεσιών, καθώς και τα νόμιμα μέσα που θα της επιτρέπουν να αποκτήσει τους πόρους αυτούς.

- 2) Το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2008/6, σε συνδυασμό με το άρθρο 22 της οδηγίας 97/67, όπως έχει τροποποιηθεί,

έχει την έννοια ότι:

η έννοια των «λειτουργικών δαπανών», που διαλαμβάνεται στην πρώτη από τις διατάξεις αυτές, περιλαμβάνει, πρώτον, τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών στο πλαίσιο των κανονιστικών δραστηριοτήτων τους σχετικά με τις ταχυδρομικές υπηρεσίες οι οποίες δεν εμπίπτουν στην καθολική υπηρεσία και, δεύτερον, τις δαπάνες που προκύπτουν από τις δραστηριότητες των αρχών αυτών οι οποίες, καίτοι δεν συνδέονται άμεσα με τη ρυθμιστική αποστολή των εν λόγω αρχών, προορίζονται για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους που αφορούν τη ρύθμιση του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών.

- 3) Το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα οι αρχές της αναλογικότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, καθώς και το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας 97/67, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2008/6,

έχουν την έννοια ότι:

δεν είναι αντίθετα σε εθνική ρύθμιση η οποία, προκειμένου να εξασφαλίσει στην εθνική ρυθμιστική αρχή του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών χρηματοδότηση που θα της παρέχει τη δυνατότητα να εκπληρώνει με πλήρη ανεξαρτησία τα καθήκοντά της που συνδέονται με τη ρύθμιση του τομέα αυτού, επιβάλλει κατά τρόπο ομοιόμορφο στο σύνολο των επιχειρηματιών του τομέα την υποχρέωση συνεισφοράς στη χρηματοδότηση των λειτουργικών δαπανών της εν λόγω αρχής, χωρίς να λαμβάνει υπόψη την ένταση των ρυθμιστικών καθηκόντων και καθηκόντων παρακολούθησης που ασκούνται σε συνάρτηση με τα διάφορα είδη ταχυδρομικών υπηρεσιών και χωρίς να διακρίνει προς τούτο μεταξύ των φορέων παροχής καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας και των φορέων παροχής υπηρεσιών ταχυμεταφορών, εφόσον η υποχρέωση που επιβάλλει η ρύθμιση αυτή στους εν λόγω φορείς είναι, κατά τα λοιπά, διαφανής, προσιτή, ακριβής και σαφής, έχει δημοσιευθεί εκ των προτέρων και στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια.

(υπογραφές)